

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Aktuális kérdések a gyermektartásdíj köréből

Szerző:

Dr. Ágoston Zoltán

Kézirat lezárva:

Dunakeszi, 2022. június 20.

I. Bevezető

Magyarország Alaptörvényének XVI. cikkének (1) és (3) bekezdése szerint minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni, e kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását.

A gyermekek ezen alapvető joga valamennyi olyan jogszabályban megjelenik, amely a gyermekek szempontjából releváns életviszonyokat szabályozza, ezáltal a jogrendszer csaknem egészét áthatja. Nemcsak a Ptk., és annak családjogi könyve állítja az ilyen életviszonyokban a gyermekek érdekét, alapvető jogait a középpontba, hanem más anyagi jogi és eljárásjogi jogszabályok is. Ilyenek a teljesség igénye nélkül: Btk. az anyagi jogi, míg például a Pp, Be az eljárásjog területén, továbbá a Vht. is, például a gyermekek érdekében meghozott jogerős bírósági határozatok állami kényszerrel való érvényesítésére vonatkozó speciális szabályai révén.

Emellett az állam intézményvédelmi kötelezettségének megfelelően jogszabályok sorával szabályozza a gyermekek alapvető jogainak érvényesítése érdekében az egyes életviszonyokat többek között az oktatás, az egészségügy és a gyermekvédelmi rendszer területén. Mindebből látható, hogy a gyermekek egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez fűződő joguk biztosítására irányuló jogalkotói törekvés a jogrendszer valamennyi ágában tetten érhető, az életviszonyok bonyolultsága okán pedig sok esetben ugyanazon életviszony egyszerre különböző állami szervek, különböző jogterületeken, jogágakban működő jogalkalmazók részére biztosít akár párhuzamosan feladatot, illetve teremt eljárási kötelezettséget.

II. Statisztikai és fogalmi áttekintés

A házasságkötések és a válások száma kihatással van a családban élő gyermekek helyzetére, tartására. A statisztikai adatok alapján 1995-2020 között a házasságkötések száma évente 35.520 és 67.095 között változott, legalacsonyabb 2010-ben, a legmagasabb 2020-ban volt. A válások számának két

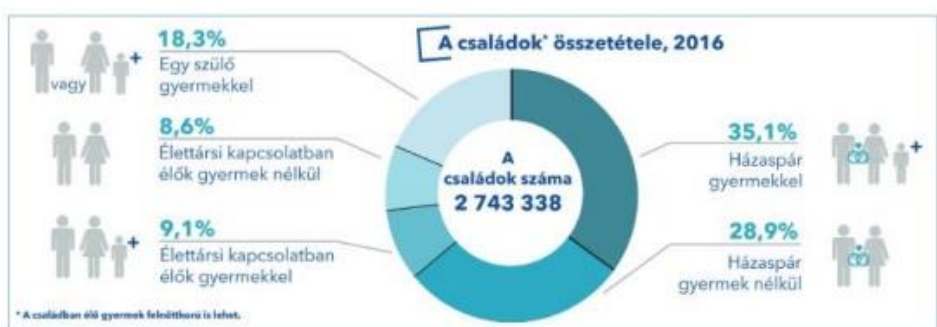
szélső értéke ugyanezen időszakban 14.979 és 25.763 volt. A legtöbb válást 1998-ben, legkevesebbet 2014-ben mondták ki.¹

Házasságkötések, válások

Év ^a	Házasságkötések		Válások	
	száma	ezer lakosra	száma	ezer lakosra
1995	53 463	5,2	24 857	2,4
1996	48 930	4,7	22 590	2,2
1997	46 905	4,6	24 992	2,4
1998	44 915	4,4	25 763	2,5
1999	45 465	4,4	25 605	2,5
2000	48 110	4,7	23 987	2,3
2001	43 583	4,3	24 391	2,4
2002	46 008	4,5	25 506	2,5
2003	45 398	4,5	25 046	2,5
2004	43 791	4,3	24 638	2,4
2005	44 234	4,4	24 804	2,5
2006	44 528	4,4	24 869	2,5
2007	40 842	4,1	25 160	2,5
2008	40 105	4,0	25 155	2,5
2009	36 730	3,7	23 820	2,4
2010	35 520	3,6	23 873	2,4
2011	35 812	3,6	23 335	2,3
2012	36 161	3,6	21 830	2,2
2013	36 986	3,7	20 209	2,0
2014	38 780	3,9	19 576	2,0
2015	46 137	4,7	20 315	2,1
2016	51 805	5,3	19 552	2,0
2017	50 572	5,2	18 495	1,9
2018	50 828	5,2	16 952	1,7
2019	65 268	6,7	17 600	1,8
2020	67 095	6,9	14 979	1,5

A házasságkötések és válások száma mellett lényeges mutató az egyszülős családok mindenkori száma és aránya, valamint az arányuk változása:

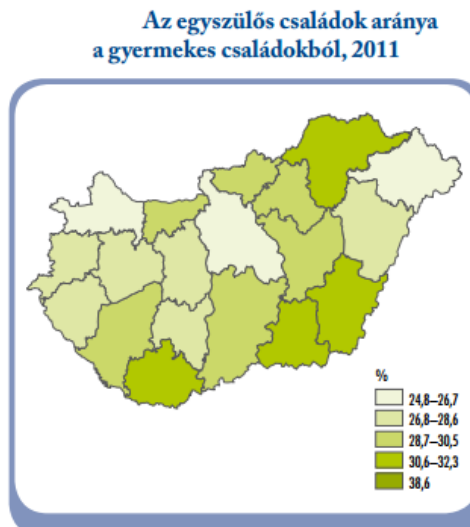
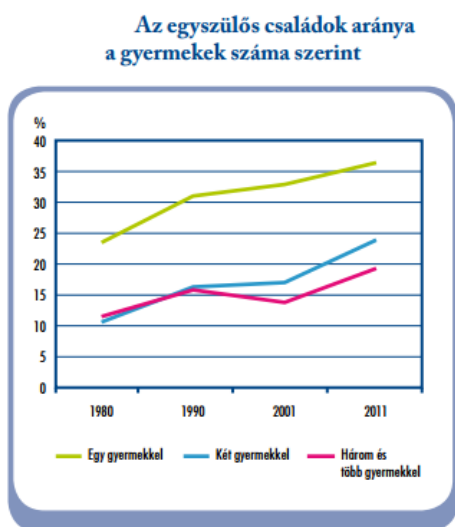
A legfrissebb adatok a Központi Statisztikai Hivatal által 2016. évben végzett mikrocenzus alapján gyűjthetők össze, újabb részletes adatsorral a 2022. évi népszámlálás fog szolgálni. A rendelkezésre álló 2016. évi adatok alapján a családok 62,5 %-ban neveltek gyermeket, a gyermeket nevelő családok

¹ Adatok és a táblázat forrása: Központi Statisztikai Hivatal honlapja (https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html?fbclid=IwAR2p_JAknNNQHF_YchCYF_h7ejC8SSQQC1GL7T9_4XwRjg-DMoTTZeSy3xU) (Megtekintés időpontja: 2022.június 11.)

² Adatok és a táblázat forrása: parlament.hu dokumentum (https://www.parlament.hu/documents/10181/1479843/Infojegyzet_2018_13_egyszulos_csaladok.pdf/6e5a6be3-d80b-00ec-b03f-41cc6262a90b) (Megtekintés időpontja: 2022.június 11.)

közel harmada egyszülős család, az egyszülős családok az összes (gyermeket nevelő és gyermektelen) család 18,3 %át teszik ki.

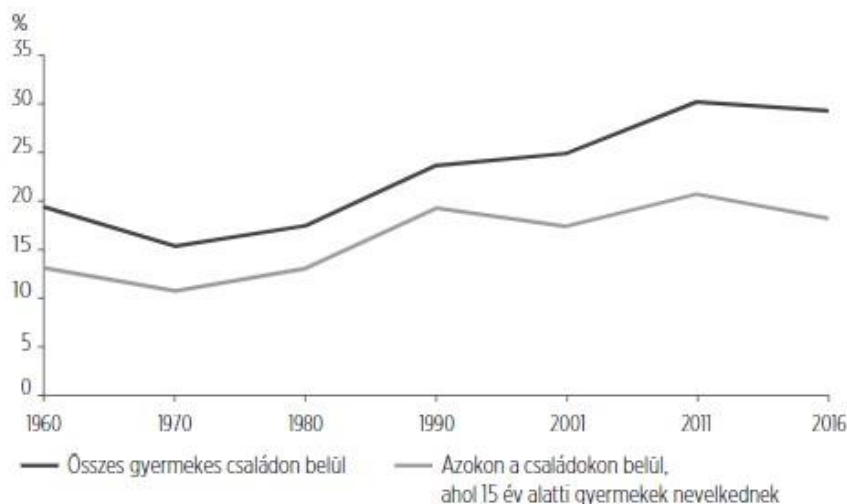
Míg a házasságkötések és válások száma hullámzó, de hosszabb időtávon alapvetően konstans, az egyszülős családok száma alapvetően növekszik, legfeljebb stagnál:

Egyszülős családok aránya 1980-2011 között egy, kettő, valamint három és több gyermekkel

Egyszülős családok aránya a gyermekes családokból területi megoszlás szerint³

Az egyszülős családok aránya a gyermekes családokon belül hosszabb időtávon (1960-2016) az alábbiak szerint alakult:⁴

3 ábrák és adatok forrása: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_16_2011.pdf - Központi Statisztikai Hivatal 2011. évi Népszámlálás, 16. A családtípusok jellemzői, 39-40.o., olvasva: 2016. november 18.

⁴ Harcsa István - Monostori Judit: A háztartási- és családszerkezeti változások hosszútávú trendjei Magyarországon európai kontextusban: teóriák, tévképzetek, tények - Demográfia 60. évf. 4. sz. / 2017 320.o.

Az egyszülős család értelemszerűen maga után vonja a gyermek tartásának problémáit, a külön élő szülő tartási kötelezettségét. Az ilyen családok nagy száma előrevetíti, hogy a gyermektartás iránti perek és végrehajtási eljárások továbbra is nagy számban indulnak, ezért a jogszabályi háttér és a joggyakorlat alapvetően befolyásolják a családok, egyben a gyermekek helyzetét.

A gyermektartásdíj jogintézménye, a gyermektartásdíj iránti perek ésszerű időn belül való befejezése, a megállapított gyermektartásdíjak végrehajthatósága a családok megélhetéséhez, a gyermekek érdekei biztosításához elengedhetetlenek.

A gyermek egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez fűződő joga leginkább családjában biztosítható, amely a felelős szülői magatartás, megfelelő nevelés mellett anyagi kérdés is. A gyermeket közösen nevelő szülők a gyermeket természetben tartják el a Ptk. 4:216. § (1) bekezdése értelmében, mennyiben a szülő a gyermekétől külön él, ugyanezen jogszabályhely alapján elsősorban pénzbeli tartásra köteles (gyermektartásdíj).

Tartásnak nevezzük, amikor a saját létfenntartására az önmaga erejéből nem képes személy a szükségleteinek kielégítésére más személy vagy szerv rendszeres szolgáltatásait veszi igénybe. A tartás szolgálja egyrészt a létfenntartás (lakhatás, ételmezés, ruházkodás) szükségleteit, másrészt kiterjed a gondozásra (mosás, takarítás, tisztasági szolgáltatások), továbbá a gyógyíttatásra (orvosi ellátás biztosítása, gyógyszerek) is. Gyermektartás esetében magától értetődően a tartás körébe tartozik a gyermek taníttatása is. Amennyiben a kötelezett a jogosult életvitelével kapcsolatos valamennyi szolgáltatást a saját anyagi forrásaiból (akár természetben, akár pénzben) maga biztosítja, teljes tartásról, amennyiben a szükségletekhez csak részben járul hozzá, részleges tartásról beszélünk.⁵

A tartás lehet szerződéses vagy törvényen alapuló. Szerződéses a tartás, ha az a kötelezett és a jogosult között a szerződési szabadság elveinek megfelelően megkötött magánjogi szerződésen alapul.⁶ Ezzel szemben a törvényes tartás és az arra való kötelezettség nem az eltartó szabad

⁵ Dr. Bencze Lászlóné: Gyermekelhelyezés, gyermektartás, Hvg-Orac, 1998, 119-120. o.

⁶ Uo. 120. o.

akarátán alapul, hanem olyan jogszabályba foglalt erkölcsi parancsokon, amelyek már az ember társadalomba szerveződése óta része a civilizációnak (pl. gyermekekről, idősekről való gondoskodás). A Ptk. a gyermekeken kívül más jogosultak vonatkozásában is megállapít törvényes tartási jogosultságot: egyéb rokонтartás (pl. szülőtartás, testvértartás), házastársi tartás, élettársi tartás. A tartás csoportosítása aszerint is lehetséges, hogy az eltartó pénzben vagy természetben köteles a tartást nyújtani. A gyermeket gondozó szülő a tartást természetben, a különélő szülő *elsősorban* pénzben teljesíti.⁷ A többi törvényen alapuló tartási formánál a tartást a kötelezett a Ptk. eltérő rendelkezésének hiányában elsősorban pénzben köteles teljesíteni.⁸ A tartás pénzbeli teljesítése esetén *tartásdíjról* beszélünk.

III. A Ptk. családjogi könyvének törvényen alapuló tartásra vonatkozó szabályozási rendszere

A Ptk. családjogi könyve a szabályozási rendszer középpontjába a rokонтartást állítja. A családjogi könyv XIII. Címe alatt rendelkezik a rokонтartásról. A rokонтartás cím három fejezetből áll: „Rokонтartás közös szabályai”, „A kiskorú gyermek tartása” és végül „A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása”.

A gyermektartás és a rokонтartás gyakorlatban éles elkülönítése, két egymástól eltérő jogintézményként kezelése téves. Ennek megértése a Ptk. szerkezeti felépítése mellett a rokoni kapcsolatra vonatkozó szabályai alapján lehetséges. A Ptk. 4:96. § (1) és (2) bekezdése úgy rendelkezik a rokoni kapcsolatról, hogy egyenesági a rokonság azok között, akik közül az egyik a másiktól származik, míg oldalágon rokonok azok a nem egyenesági rokonok, akiknek legalább egy közös felmenő rokonuk van. Tehát a gyermek nemcsak köznap értelemben rokon, hanem a Ptk. szabályai szerint is. Ebből, és a Ptk. szerkezetéből következik, hogy a gyermektartás a rokонтartás speciális válfaja, így a rokонтartás körében beszélhetünk szűken értelmezett rokонтartásról,⁹ továbbá a rokонтartás speciális válfajaként a gyermektartásról, amelynek két formája a kiskorú gyermek tartása és a továbbtanuló nagykorú gyermek tartása. A fenti felosztás nem csak elméleti kérdés, a gyermektartás körében és az egyéb rokonok tartása körében fennálló követelések jogcíme is eltér

⁷ Ptk. 4:216. § (1) bekezdés

⁸ Ptk. 4:201. § (1) bekezdés

⁹ Szűken értelmezett rokонтartás jelen dolgozat értelmezésében kizárólag a Ptk. 4:194. §-nak megfelelő olyan tartás, amely nem vonható egyben a Ptk. XXI. és XXII. Fejezetekben meghatározott gyermektartás fogalma alá

egymástól, a követelés jogcíme gyermektartás esetében gyermektartásdíj, egyéb rokontartás, esetén összefoglalóan tartásdíj.¹⁰

A Ptk. szabályozási rendszerének sajátossága, hogy „A rokontartás közös szabályai” fejezetcím alatt ténylegesen nemcsak a közös szabályok, hanem a szűken értelmezett rokontartás különös szabályai, továbbá egyéb, sui generis rokontartási formákra (testvértartás, mostohagyermek tartása, mostohaszülő és nevelőszülő tartása) vonatkozó speciális szabályok is elhelyezésre kerültek.

A rokontartás szabályai vertikálisan épülnek fel, ami azt jelenti, hogy a Ptk. a rokontartás közös szabályairól szóló XX. Fejezetében rendezi a rokontartás közös szabályait és tartalmazza a szűken értelmezett rokontartásra vonatkozó rendelkezéseket, a XXI. és XXII. Fejezetében pedig a kiskorú gyermek tartására és a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására vonatkozó rokontartási szabályokat állapítja meg azzal, hogy e gyermektartási formákra a rokontartás közös szabályait az adott fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

Ez a szabályozási rendszer a gyakorlatban azt eredményezi, hogy egy kiskorú gyermek tartására vonatkozó jogviszonyban a releváns szabály keresésekor először a kiskorú gyermek tartására vonatkozó XXI. fejezeti szabályokat szükséges áttekintenünk, és amennyiben ezen a helyen a szabályozást nem találjuk, a rokontartás közös szabályairól szóló XX. Fejezetben foglaltak az irányadók. Abban az esetben, ha a közös szabályok körében sem található az adott jogviszonyra szabály, a Negyedik Könyv (Családjog) Első Részébe foglalt Alapelvek¹¹ szolgálhatnak iránymutatásul, majd a Ptk. Első Könyv Bevezető Rendelkezések körében tárgyalt alapelvi rendelkezésekhez¹², végső soron pedig a Ptk-n kívüli jogforrásokhoz fordulhatunk.¹³

A Ptk. tartási rendszerében a rokontartás közös szabályaihoz horizontális irányból kapcsolódik a házastársi tartás és az élettársi tartás azzal, hogy a tartás mértékére, szolgáltatásának módjára, időtartamára és ezek megváltoztatására, a tartási igény visszamenőleges érvényesítésére, a tartáshoz való jog megszűnésére és a tartás megszüntetésére a rokontartás közös szabályait kell alkalmazni,

10 Ptk. 4:216. § (1) bekezdés és 4:206. § (1) bekezdés értelmében

11 Ptk. 4:1. - 4:4. §-ok

12 Ptk. 1:1. - 1:6. §-ok

13 pl. Magyarország alaptörvénye, Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. Törvény, a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény

emellett a házastársi és élettársi tartáshoz való jog megszűnik akkor is, ha az arra jogosult később házasságot köt vagy élettársi kapcsolatot létesít.

IV. A gyermektartásdíj meghatározása

A Ptk. vélelmet állít fel a kiskorú gyermek tartásra való rászorultságára (4:214. § [A rászorultság vélelme]), amely a gyermek nagykorúságának betöltése után is - legfeljebb a huszadik életévének betöltéséig - érvényesül, ha a gyermek középfokú iskolai tanulmányokat folytat. A rászorultság vélelmét a szülő abszolút tartási kötelezettsége tükrében célszerű értékelni, a szülő ugyanis kiskorú gyermeke tartására a saját szükséges tartásának korlátozásával is köteles (Ptk. 4:215. § [A szülő tartási kötelezettsége]), amely kötelezettség alól kizárólag a gyermek megfelelő keresménye, vagyonának jövedelme vagy más tartásra képes egyeneságbeli rokonának teljesítése engedhet kivételt.

A gyermektartásdíj meghatározására történhet egyrészt a szülők megállapodása alapján (Ptk. 4:217. §), másrészt a bíróság által is a Ptk. 4:218. § alapján is, amelyek közül a Ptk. a szülők megállapodásának elsődlegességét rendeli. A szülők megállapodása abban az esetben kikényszeríthető, azaz végrehajtható, ha arról a szülők a bíróság előtt egyezséget kötöttek, és azt a bíróság jogerős végzésével jóváhagyta.¹⁴ A szülők megállapodásának speciális esete, amikor a tartásra kötelezett a tartási kötelezettségének megfelelő vagyontárgy vagy pénzösszeg egyszeri juttatásával tesz eleget. Az ilyen megállapodás azonban csak akkor érvényes, ha abban meghatározzák azt az időszakot, amelynek tartamára a juttatás a tartást fedezi, és azt a gyámhatóság vagy perbeli egyezség esetén a bíróság jóváhagyja.

Amennyiben a szülők a gyermektartásdíjról nem állapodnak meg, a gyermektartásdíj megállapítása a bíróság hatáskörébe tartozó kérdés a Ptk. 4:218. § (1) bekezdése értelmében.

A Ptk. 4:218. § (2) bekezdése szerint a gyermektartásdíj meghatározása során figyelembe kell venni:

- a) a gyermek indokolt szükségleteit;
- b) mindkét szülő jövedelmi viszonyait és vagyoni helyzetét;

¹⁴ Pp. 238. § és 239. §

- c) a szülők háztartásában eltartott más - saját, mostoha vagy nevelt - gyermeket és azokat a gyermekeket, akikkel szemben a szülőket tartási kötelezettség terheli;
- d) a gyermek saját jövedelmét; és
- e) a gyermeknek és rá tekintettel az őt nevelő szülőnek juttatott gyermekvédelmi, családtámogatási, társadalombiztosítási és szociális ellátásokat.

Abban a kérdésben, hogy mely kiadások tartoznak a gyermek indokolt szükségletei körébe, a Ptk. 4:218. § (3) bekezdése ad nem túl részletes eligazítást, amely szerint ide tartoznak a gyermek megélhetéséhez, egészségügyi ellátásához, neveléséhez és taníttatásához szükséges rendszeres kiadások. Emellett a Ptk. ugyanitt rögzíti azt az alapvető szabályt is, amely szerint ha a gyermek érdekében olyan rendkívüli kiadás szükséges, amelynek fedezését a tartásdíj kellő előrelátás mellett sem biztosítja, a tartásra kötelezett e rendkívüli kiadás arányos részét is köteles megtéríteni. Az indokolt szükségleteket esetről-esetre szükséges vizsgálni, amelynek során az a kívánatos eredmény, hogy a család felbomlását követően a gyermek ne szenvedjen hiányt a korábbi életszínvonalhoz képest.

A bíróság - vita esetén - az indokolt szükségleteket az adott egyedi ügy sajátosságainak figyelembe vételével határozza meg, és a konkrét összeget mérlegelés alapján a kötelezett teljesítőképessége értékelésével állapítja meg. Ennek során mérlegelheti a család korábbi életvitelét is.¹⁵

Általánosságban megállapítható, hogy a gyermek szükségletei körébe tartoznak egyrészt az alapszükségletek: étkezés, lakhatás és lakásfenntartás, gyermek napi életviteléhez szükséges háztartási, higiéniai fogyasztási cikkek költségei, továbbá a megfelelő ruházkodás és a tanulmányainak költségei (tanszerek, osztálypénz, egyéb iskolai felszerelés, tandíj stb.). A szükségletek tehát semmiképp sem szűkíthetők le a gyermek fizikai ellátásának ezen alapszükségleteire, a gyermek a harmonikus fejlődéséhez szorosan tartozik az iskolán kívüli sport-művészeti tevékenység értékelése is (Kúria Pfv.II.22.045/2016/3.). A technikai - a gyermek életkorától függően - általában az alapszükségletek körébe tartoznak (más kérdés, hogy számos esetben a szülők jövedelme nem teszi lehetővé ennek biztosítását), tehát a mobiltelefon díja, a

¹⁵ Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport 2017.El.II.JGY.P.1. Összefoglaló vélemény a rokontartás szabályaival kapcsolatos ítélezési gyakorlatról 47. o.

számítógép vásárlása, az internet hozzáférés biztosítása egyértelműen a gyermek indokolt és szükséges kiadásai körében értékelendők. A költségesebb, akár luxuskiadásnak is minősíthető kiadások - pl. a gyermek által látogatott magániskola magas tandíja - a bírói gyakorlat értelmében aszerint kezelendő, hogy a kötelezettségvállalás a szülők közös döntése volt, vagy a gondozó szülő maga döntött a nagy összegű kötelezettség vállalásáról. Amennyiben a szülők közösen döntöttek az egyébként luxuskiadásnak minősülő tandíj fizetésével járó iskola igénybeviteléről, de utóbb a tartásdíj fizetésére köteles szülő meggondolja magát, teljesítőképessége esetén a bíróság kötelezi a jelentős mértékű tartásdíj további fizetésére (BH2016. 64). Ilyen megállapodás hiányában azonban a különélő szülő - vállalása hiányában - még akkor sem kötelezhető a kiugró összegű tandíjat is magában foglaló tartásdíj fizetésre, ha a jövedelme azt egyébként lehetővé tenné.¹⁶ A fenti elhatárolásnak azonban csak a valóban nagy összegű, valóban luxusnak tekinthető szükségletek esetében van helye. A kötelezett által vitatott szükségletek esetében az ügy összes körülményeinek és kiemelten a gyermek érdekeinek a mérlegelése mellett általános zsinórmértékként rögzíthető, hogy a gyermek érdekében álló és az átlagos jövedelmi viszonyokhoz képest nem kirívó vagy irreális kiadások az indokolt szükségletek körébe tartoznak, amelyek számosak lehetnek pl. különóra, szakkör, hobbi- és sporttevékenység, szórakozás és akár zsebpénz.

Az indokolt szükségletek mellett a másik lényeges szempontot a szülők jövedelmi és vagyoni viszonyai képezik, ugyanis gyakran a tartásra kötelezett figyelembe vehető jövedelme korlátját képezi a gyermektartásdíj megállapításának. Ennek speciális esete az a visszataszító és felelőtlen szülői magatartás, amikor a tartásra kötelezett az alacsonyabb összegű havi tartásdíjban való marasztalás érdekében igyekszik jövedelmi vagyoni viszonyait eltitkolni vagy azokról hamis, a valóságosnál kedvezőtlenebb képet kialakítani.

A kötelezett jövedelmének a teherviselő képességen felül olyan jelentősége is van, hogy a Ptk. 4:218. § (4) bekezdése értelmében a tartásdíj összegét gyermekenként általában a kötelezett átlagos jövedelmének tizenöt-huszonöt százalékában kell meghatározni, és az átlagos jövedelem megállapításánál rendszerint a kötelezettnek a kereset megindítását megelőző egy évi összes jövedelmére figyelemmel kell lenni. A Ptk. fenti szabálya az „általában” és a „rendszerint” szavakra

¹⁶ Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport 2017.El.II.JGY.P.1. Összefoglaló vélemény a rokontartás szabályaival kapcsolatos ítélezési gyakorlatról 49.o.

figyelemmel orientáló szabály, hiszen csak „általában” kell a jövedelem tizenöt-huszonöt százalékának megfelelő tartásdíjat meghatározni, és az átlagos jövedelemként csak „rendszerint” kell a keresetindítást megelőző egy évi összes jövedelmet alapul venni. Nincs akadálya a kötelezetti jövedelem 25 %-a túllépésének amennyiben az alacsonyabb kötelezetti jövedelemmel szemben valamilyen jelentős ráfordítást igénylő szükséglet (pl. a gyermek nagyobb költséggel kezelhető egészségügyi problémája) áll. Elviekben ugyanígy a tartásdíj megállapítható a kötelezett jövedelmének 15 %-a alatti összegben is, amennyiben pl. a kötelezetti jövedelem olyan magas, hogy annak 15 %-nak megfelelő tartásdíj jelentősen meghaladja a gyermek szükségleteit, ugyanis a tartásdíj gyermektartásdíj alimentációs¹⁷ jellegű szolgáltatás, olyan célkötelem, amely a gyermek életfenntartását, szükségleteinek fedezésével járó kiadásait biztosítja, nem célozhatja a pénz felhalmozását.¹⁸ Ezzel szemben elmozdulás figyelhető meg a gyakorlatban, megjelentek olyan tartalmú határozatok, melyek szerint az a szülő, aki képes magának luxus körülményeket teremteni és fenntartani, köteles azt gyermekének is biztosítani. A jövő kérdése, hogy ez egyedi álláspont marad, vagy beépül a bírói gyakorlatba, új irányvonalként, különösen arra tekintettel, hogy egyre ritkább a hivatkozás arra, miszerint a tartásdíj nem szolgálhat „vagyonfelhalmozási” célt. Az a körülmény, hogy esetenként a havi tartásdíj teljes összege nem kerül felhasználásra, számos esetben pl. a felsőfokú tanulmányok érdekében való tartalékolást jelent.¹⁹

A kötelezett alacsony teljesítőképessége, jövedelem és vagyon nélkülisége - az adott gazdasági, társadalmi és regionális viszonyok között az összes körülmény mérlegelésével - korlátja lehet a gyermeki szükséglet maradéktalan kielégítéséhez. Amennyiben az alacsony teljesítőképesség és vagyon nélküliség a kötelezett szabad elhatározásának, másképpen saját felróható magatartásának következménye, a kötelezett nem felel meg a kiskorú gyermeke irányában fennálló fokozott szülői felelősség követelményének. Ennek számos gyakorlatban ismert példája lehet, pl. ha a kötelezett a neki felajánlott teljes munkaidős állást nem fogadja el, nem tesz meg mindent annak érdekében hogy elhelyezkedjék, és ugyanígy ha korábbi jól fizető munkáját otthagyja és alacsonyabb jövedelmet biztosító munkahelyen helyezkedik el. Következetes a bírói gyakorlat abban, hogy kiskorú gyermek

¹⁷ vö. Bakos Ferenc: Idegen Szavak és Kifejezések Kéziszótára, akadémiai Kiadó, Budapest, 1994, 42. o.

¹⁸ Sziebert Orsolya: A Rokontartás, In: Kőrös András, Polgári jog Családjog, Az új Ptk. magyarázata III/Vl., Hvg-Orac, Budapest, 2013, 314. o.

¹⁹ Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport 2017.El.II.JGY.P.1. Összefoglaló vélemény a rokontartás szabályaival kapcsolatos ítélezési gyakorlatról 65. o.

tartására kötelezettől elvárható, hogy képzettségének, egészségi állapotának megfelelően olyan jövedelemre tegyen szert, amelyből tartásdíj fizetési kötelezettségének eleget tud tenni²⁰.

A kötelezett jövedelmének az érvényesíthető tartási igény(ek) felső határa miatt is kiemelet jelentősége van, A Ptk. 4:205. § (6) bekezdése értelmében valamennyi tartási igényre együttesen mondja ki, hogy a kötelezettel szemben érvényesíthető összes tartási igény a jövedelme felét nem haladhatja meg. A Ptk. ezen szabálya összhangban áll a Vht. 65. § (2) bekezdés a) pont szerinti letiltási korláttal²¹, amely azt eredményezi, hogy a gyermektartás megállapításakor a bíróságnak fel kell tárni és emiatt külön értékelni szükséges a kötelezett által nyújtott további tartás összegét.²²

V. A gyermektartásdíj iránti igény érvényesítése, lényeges eljárásjogi kérdések

A Pp. 488. § szerint kiskorú gyermek tartása iránt indított peren a kiskorú gyermekkel szemben fennálló tartási kötelezettség megállapítása, megváltoztatása, valamint megszüntetése iránt indított pert kell érteni.

A kiskorú gyermek tartása iránt indított per a Pp. Hetedik Rész szerinti Különleges Eljárás, amelynek a szabályait a Pp. XXVIII. Fejezete tartalmazza. A szabályozás rendszerével kapcsolatban azt szükséges kiemelni, hogy a XXVIII. Fejezet szerinti szabályok speciálisak a Pp. egyéb rendelkezéseihöz képest, tehát a Pp. rendelkezéseit a kiskorú gyermek tartása iránt indított perben az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni azzal, hogy a fejezet alkalmazásakor kiskorú gyermek - legfeljebb a huszadik életévének betöltéséig - azt a tartásra jogosult nagykorú gyermeket is érteni kell, aki középiskolai tanulmányokat folytat.²³

A gyermektartásdíj iránti igény polgári peres eljárásban érvényesíthető önállóan, emellett a gyermektartásdíj iránt indított keresettel egyidejűleg a szülői felügyelet rendezése iránti igény is érvényesíthető, másrészt a személyi állapotot érintő perek²⁴ többségében gyermektartásdíj iránti

20 Kúria Pfv. 21.073/2017/4.

21 Vht. 65. § (2) bekezdés a) pont: a levonás a munkavállalói munkabérnek legfeljebb 50%-áig terjedhet tartásdíj követelés esetén

22 vö. Ptk. 4:218. § (2) bekezdés c) pontja

23 ld. Pp. 489. § (1) és (2) bekezdés

24 Pp. 429. § [Személyi állapotot érintő perek] Személyi állapotot érintő peren - e rész alkalmazásában - a gondnoksági pereket, a házassági pereket, a származási pereket, a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási pereket, valamint az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos pert kell érteni.

igény is érvényesíthető. A különböző igények egyazon perben való érvényesítését a Pp. a keresetek összekapcsolásának nevezi, az összekapcsolás jelenti egyrészt azt, hogy a felperesnek több kereseti kérelme - jelen dolgozat szempontjából gyermektartásdíj iránti kereseti kérelme is - van. Az összekapcsolás lehetősége alatt másrészt azt is érteni kell, hogy a felperes keresetéhez perjogi szempontból összekapcsolt igény alperesi részről viszontkeresetként kerül előterjesztésre.

A kiskorú gyermek tartására irányuló kereset kizárólag a gyermek feletti szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti keresettel kapcsolható össze a Pp.491. § (2) bekezdése értelmében.

A személyi állapotot érintő perekben a per fő tárgyának megfelelő kereset és a gyermektartásdíj iránti kereset összekapcsolhatósága az alábbiak szerint alakul:

A házassági perek²⁵ közül a házassági bontóperben van lehetőség gyermektartásdíj iránti kereseti kérelem előterjesztésére. A származási perek²⁶ közül az apaság megállapítása iránti kereset kapcsolható össze a gyermek tartására irányuló keresettel, amely kereseti kérelem utóbb is előterjeszthető Pp. 467. § (2) bekezdés. A szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perek²⁷ köréből először is azt mindenképpen érdemes leszögezni, hogy a kapcsolattartás megváltoztatása iránt indított perben nem terjeszthető elő a kiskorú gyermek tartása iránti kereset/viszontkereset, tehát ebben az esetben az összekapcsolás kizárt²⁸. A szülői felügyeletet érintő perek közül pedig a gyermek tartása iránti kereset a Pp. 476. § (1) bekezdése alapján összekapcsolható a szülői felügyelet rendezése iránti keresettel²⁹, valamint a gyermek harmadik személynél való elhelyezése (Pp. 480. §) és a szülői felügyelet megszüntetése (Pp. 483. §) iránti keresettel.

25 Pp. 453. § (1) Házassági peren a házasság érvénytelenítése, továbbá érvényességének, létezésének vagy nemlétezésének megállapítása iránt indított pereket, valamint a házassági bontóperet kell érteni.

26 Pp. 464. § Származási peren az apaság megállapítása, az apaság vélelmének megdöntése, valamint az anyaság megállapítása iránt indított pert kell érteni.

27 Pp. 472. § [A szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perek]

(1) A szülői felügyelettel kapcsolatos peren a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, valamint a szülői felügyelet megszüntetése és a visszaállítása iránt indított pert kell érteni.

(2) A kapcsolattartási peren a kapcsolattartás szabályozása, a kapcsolattartás megváltoztatása, valamint a kapcsolattartási jog korlátozása vagy megvonása iránt indított pert kell érteni. A kapcsolattartás szabályozása, a kapcsolattartási jog korlátozása vagy megvonása iránti kereset önállóan nem, kizárólag házassági perben vagy szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránt indított perben terjeszthető elő.

28 Kúria Új Pp. Konzultációs Testület 68. állásfoglalása

29 Pp. 474. § [A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránt indított per meghatározása] A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránt indított peren a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a felügyelet, továbbá egyes felügyeleti jogok gyakorlásának megváltoztatása, a különélő szülő feljogosítása egyes felügyeleti jogok gyakorlása és a közös szülői felügyelet megszüntetése iránt indított pert kell érteni.

Az eljárási szabályok - a Pp. 1. § (2) bekezdés szerinti a kérelemhez kötöttség elvét és a 2. § (2) bekezdés szerinti rendelkezési elvét áttörve - speciális kivételként lehetőséget biztosítanak arra, hogy indokolt esetben - különösen a kiskorú gyermek érdekében - a bíróság a gyermek tartása felől erre irányuló kereseti kérelem hiányában, hivatalból is határozzék. Erre a Pp. házassági perben (a házasságot érvénytelenítő vagy felbontó ítéletében - ld. Pp. 459. § (1) bekezdés), apaság megállapítása iránti perben (Pp. 470. § (5) bekezdés), szülői felügyelet rendezése, megszüntetése és gyermek harmadik személynél való elhelyezése (ld. Pp. 477. § (4) bekezdés, 485. § (2) bekezdés és 481. § (3) bekezdés) iránti perben ad lehetőséget. Ugyanezen pertípusoknál a speciális szabályok között a Pp. annak a lehetőségét is megteremti, hogy a bíróság a gyermek tartása felől akár erre irányuló kérelem hiányában is ideiglenes intézkedéssel rendelkezzen.

Valamennyi törvényen alapuló tartásra irányuló perben - így a gyermektartásra irányuló perben is - a feleket költségfeljegyzési jog illeti meg³⁰, amely alapján a felek mentesülnek az eljárás költségeinek megelőlegezése alól³¹. Ilyen esetben a költségeket (illeték és a bizonyítás költsége) a bíróság a költségjegyzékre feljegyzi, és azok viseléséről az eljárást befejező határozatában az általános szabályok szerint dönt³²

A gyermektartásdíj iránti perekben a pertárgy értéke a Pp. 21. § (3) bekezdés a) pontja alapján a gyermektartásdíj egyévi összegének felel meg.

A gyermektartás iránti per minden esetben megindítható a Pp. 25. § (1) bekezdése alapján azon a bíróságon, amelynek a területén az alperes lakik (általános illetékesség), valamint - a pert kezdeményező felperes választása szerint a gyermek lakóhelye szerinti bíróságon is (vagylagos illetékesség). Mindemellett ki kell emelni azt a speciális esetet is, amely szerint ha a felek között házassági per már folyamatban van, kizárólag annak bírósága előtt indítható a szülők közös kiskorú gyermekének tartása iránti per (Pp. 491. § (3) bekezdés).

A gyermektartásdíj iránt perindításra jogosultak körére vonatkozó szabályok vizsgálatakor mindenekelőtt az anyagi jogi jogosultság és eljárásbeli - processzionális - jogosultság közötti

30 A költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló 2017. évi CXXVIII. törvény 3. § (1) bek c) pont

31 Pp. 95. § (2) bekezdés a-b) pont

32 ld. Pp. VII. Fejezet 24.

különbséget kell számításba venni. A Pp. 1.§ (2) bekezdése értelmében a bíróság a jogvitát kérelemre bírálja el. Polgári ügyekben törvény eltérő rendelkezésének hiányában kérelmet a jogvitában érdekelt fél terjeszthet elő. A gyermektartás anyagi jogi jogosultja a gyermek. A gyermek kiskorúsága esetén cselekvőképtelensége, illetve korlátozott cselekvőképessége okán nincs abban a helyzetben, hogy anyagi jogát önállóan érvényesítse, nagykorúsága elérését követően, amennyiben még tartásra jogosult, előfordulhat, hogy nem kívánja a pert megindítani, vagy a jogérvényesítés miatti kellemetlenségek miatt ez nem lenne tőle elvárható. A gyermektartásra alkalmazandó rokontartás közös szabályai körében a Ptk. a 4:208. § (1) bekezdése rögzíti, hogy kiskorút illető tartás iránt a kiskorú érdekében a gyámhatóság is indíthat pert, a (2) bekezdés alapján pedig az a tartásra kötelezett rokon, aki a jogosult tartásáról pénzben vagy természetben maga gondoskodik, vagy őt gondoza, a többi kötelezett ellen pert indíthat. A processzionális jogosult által gyermektartásdíj iránt indított per legfőbb jellemzője, hogy az érvényesített anyag jogi igény kizárólag annak a gyermeknek az érdekét szolgálhatja, aki a marasztalás folytán a tartásra jogosulttá válik.³³ A gyermek nagykorúsága elérését követően a Ptk. 2:8. § (1) bekezdés és a 2:10. § alapján teljes cselekvőképességgel rendelkezik, amely cselekvőképesség magában hordozza a teljes perbeli cselekvőképességet is. A gyermek nagykorúságától a szülői felügyeleti jog is megszűnik, a gyermek innentől saját nevében is jogosult jogát érvényesíteni, keresetet indíthat, a perben személyesen eljárhat, perbeli rendelkező cselekményeket végezhet.³⁴ A gyermek nagykorúvá válása azonban nem zárja el a gyermeket továbbra is eltartó szülőt attól, hogy a gyermektartás iránt a pert a Ptk. 4:208. § (2) bekezdés alapuló processzionális jogosultsága alapján maga megindítsa például továbbtanuló nagykorú gyermek tartása címén.³⁵

Az egyes törvényeknek az egyszülős családok életkörülményeinek javítása érdekében történő módosításáról szóló 2021. évi LXXIV. törvény koncepcionális jellegű módosításokat eszközölt a kiskorú gyermek tartása iránti per, mint különleges eljárás szabályain. A kiskorú gyermek tartása iránti per továbbra sem tartozik a személyi állspotot érintő perek körébe, és a személyi állapotot érintő perek speciális szabályait továbbra sem lehet azon perekben alkalmazni, amelyek tárgya kizárólag gyermektartás, azonban az eljárási szabályokat a módosítás közelítette a személyi állapotot érintő perek szabályaihoz. Ennek eredményeként a 2022. január 1-től hatályos eljárási szabályok szerint az

³³ Bencze Lászlóné 220. o.

³⁴ BH 1994/1/35.

³⁵ Nagykorú gyermek tartásra való jogosultságára ld. Ptk. 4:214. § és 4:220. §

írásbeli ellenérelem előterjesztésének határideje 30 nap, az eljárás gyorsítása érdekében pedig további írásbeli perfelvétel elrendelésének nincs helye, és a bíróság a tartásról intézkedéssel erre irányuló kérelem hiányában, hivatalból is határozhat.

A személyi állapotot érintő perek szabályival egyezően³⁶ bíróság az általa szükségesnek talált bizonyítást hivatalból is elrendelheti a Pp.492. § (2) bekezdése alapján, és ezen túlmenően a bíróság kifejezett kötelezettségévé teszi, hogy a bíróság a tartásra kötelezett fél jövedelmi, vagyoni helyzetének feltárja, ennek érdekében a munkáltatót vagy más, jövedelmet folyósító szervezet felkuttassa és ennek érdekében hivatalból az illetékes hatóságokat megkeresse, különösen ha az ellenérdekű fél valószínűsíti, hogy a tartásra kötelezett fél teljesítőképessége ellenére nem tesz eleget tartási kötelezettségének.

A gyermektartás iránti perekben gyakran felmerül, hogy a tartásra kötelezett az alacsonyabb összegű marasztalás reményében igyekszik a jövedelmét eltitkolni, vagy jövedelmi-vagyoni viszonyait a ténylegesnél kedvezőtlenebb színben feltüntetni. A bizonyítás eszközeit illetően a gyermektartás iránti perekben is a szabad bizonyítás elve³⁷ érvényesül, ennek megfelelően a bizonyítási lehetőségeknek csak a fantázia szab határt. A bíróság a tényállást a bizonyítékok mérlegelése alapján állapítja meg, a bírói gyakorlatban jellemzően a kötelezett valós jövedelmi-vagyoni viszonyainak a megállapítása vet fel olyan kérdéseket, amely az egyéb (pl. kötelmi vagy dologi) perekhez képest speciális bizonyítást igényel. A kötelezett valós jövedelmének megállapításakor gyakran a bizonyítási eljárás eredményeképp rendelkezésre álló peradatokból kell következtetéseket levonni a kötelezett teljesítőképességére. Gyakran valamilyen kisebb jelentőségű tényből lehet következtetni a kötelezett perbeli nyilatkozatának a valótlanúságára.

A bírói gyakorlatban akár a fél indítványára, akár hivatalból a teljesség igénye nélkül (nem említve az olyan egyértelmű bizonyítékokat, mint pl. jövedelemigazolás, munkaszerződés, stb.) okirati bizonyíték lehet pl. NAV által elfogadott jövedelembevallás, bankszámlakivonatok, közösségi

³⁶ vö. Pp. 434. § (3) bekezdés

³⁷ Pp. 263. § (1) A bíróság a perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint minden bizonyítékot, amely a tényállás megállapítására alkalmas.

médiában megjelent (pl. a kötelezett fényűző életmódjára, luxusnyaralására utaló) fényképek, bankszámlakivonat azon adattartama amely szerint a kötelezett rendszeres készpénzbefizetéseket eszközöl, útdíj-fizetés autópálya matrica-váltás gyakoriságáról okirat, szerencsejáték-szelvény, koncertek és hirdetések plakátjai (DJ foglalkozású kötelezettnél), Nemzetgazdasági Minisztérium megkeresése (országos adatokon alapuló adatkérés), munkaügyi központok és KSH megkeresése a kötelezett képzettségének megfelelő állásokban elérhető jövedelem összegéről, álláshirdetés, adóellenőrzési eljárásban keletkezett iratok, kötelezett cégének honlapja, mérlege és más cégiratai, kötelezett által használt gépkocsik más nagyértékű ingóságok (függetlenül attól hogy azoknak ki a bejegyzett tulajdonosa), stb. Tehát ezen bizonyítási eszközökből nyerhető adatokból, egyéb bizonyítékokból, valamint a kötelezett és közvetlen hozzátartozói életvitelére utaló adatokból, körülményekből megalapozott következtetés vonható le a kötelezett valós jövedelmére, vagyoni helyzetére, teljesítőképeségére, így a bíróság eredményes bizonyítást folytathat arra, hogy a kötelezett valós jövedelme meghaladja-e a kimutatott, igazolt jövedelmet.³⁸

VI. A gyermektartásdíj érvényesítésének határideje

A gyermektartásdíj iránti követelést a Ptk. 4:208. § (3) bekezdése alapján hat hónapnál régebbi időre bírósági úton akkor lehet visszamenőlegesen érvényesíteni, ha a jogosult a követelés érvényesítésével alapos ok miatt késlekedett. Három évnél régebbi időre tartási követelést nem lehet bírósági úton érvényesíteni.

A gyermektartásdíj alimentációs³⁹ jellegű szolgáltatás, olyan célkötelem, amely a gyermek életfenntartását, szükségleteinek fedezésével járó kiadásait biztosítja, nem célozhatja a pénz felhalmozását.⁴⁰ Mivel a Ptk. 4:208. § (3) bekezdés szerinti „igény érvényesítés” a keresetlevél előterjesztését jelenti, ezért a hat hónapos relatív igényérvényesítési határidőt a keresetlevél előterjesztésétől kell számítani. Ezen időbeli korlát azért relatív, mert a jogosultnak lehetősége van

³⁸ Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport 2017.El.II.JGY.P.1. Összefoglaló vélemény a rokонтartás szabályaival kapcsolatos ítélkezési gyakorlatról 50-54. o.

³⁹ vö. Bakos Ferenc: Idegen Szavak és Kifejezések Kéziszótára, akadémiai Kiadó, Budapest, 1994, 42. o.

⁴⁰Sziebert Orsolya: A Rokонтartás, In: Kőrös András, Polgári jog Családjog, Az új Ptk. magyarázata III/VI., Hvg-Orac, Budapest, 2013, 314. o.

mulasztása kimentésére, ha bizonyítja, hogy az igényérvényesítéssel alapos okból késlekedett. A kimentésre alkalmas okoknak nincs felsorolható köre, a kimentésül felhozott körülmény az ügy többi körülményével együttesen, egyedileg vizsgálendő. Kimentésre alkalmas ok lehet, ha a jogosult azért nem tudja megindítani a pert a kötelezettel szemben, mert az ismeretlen helyen tartózkodik, a tartásra kötelezett a jogosultat hosszabb időn át az önkéntes teljesítés ígéretével hitegette, vagy fenyegetéssel bírta rá a perindítás elhalasztására. Szintén a mulasztás kimentésére alkalmas ok, ha a gyermek apai jogállása az apaság jogerős bírósági megállapításáig rendezetlen volt és a jogosult a gyermektartás iránti keresetet csak a kötelezett apaságát megállapító ítélet jogerőre emelkedését követően hat hónapon belül előterjeszti. Ezzel szemben a kimentés nem lehet sikeres, amennyiben az apaságot megállapító ítélet jogerőre emelkedésétől az igényérvényesítésig hat hónapnál hosszabb idő telt el, mivel az igényérvényesítés határidő a jogerő napján kezdődik, a jogosult igényét ettől a naptól számított hat hónapon belül érvényesítheti, nem pedig az elévülési időn belül bármikor.⁴¹

A fenti hat hónapos határidő mellett gyermektartásból eredő követelésekre irányadó másik határidő az elévülési jellegű 3 éves időtartam. Mindkét határidő vonatkozásában szükséges kiemelni, hogy a határidő eltelte nem szünteti meg az alanyi jogot, csak az érvényesíthetőségét rontja le. A hat hónapon túli tartásdíjhátralék és a hároméves elévülési határidőn túli tartásdíj iránti követelés a természetes obligatio jellemzőit mutatja, amennyiben a kötelezett határidőn túli igények vonatkozásában önként teljesít, az igényérvényesítési határidők lejártára hivatkozással nem követelheti vissza a nyújtott szolgáltatást.

A perjogi szabályok miatt amennyiben a gyermektartásdíj iránt előterjesztett keresetlevél a Pp. 176. § alapján visszautasításra kerül, a Pp. 178. § értelmében amennyiben a jogosult az ügy előzményére hivatkozással a visszautasító végzés jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt a keresetlevelet szabályszerűen - a már megfelelően becsatolt mellékletek kivételével - újra előterjeszti, a visszautasított keresetlevél korábbi előterjesztésének joghatásai fennmaradnak. A joghatások fennmaradása azzal a jogkövetkezéssel jár, hogy a visszautasított keresetlevél előterjesztésének napjától kell visszafelé számítani a 6 hónapos és 3 hónapos igényérvényesítési határidőket.

⁴¹ K-H-PJ-2012-901. bírósági határozat

A Ptk. 4:208. § szerinti 6 hónapos és 3 éves határidők a gyermektartásdíj peres eljárásban történő érvényesítésére irányadók. A jogerősen megállapított gyermektartásdíj végrehajtása esetében szintén gyakran felmerülő kérdés, hogy a végrehajtást milyen esetekben lehet kiállítani 6 hónapnál régebben lejárt tartásdíjrészletekre is elrendelni. Az erre vonatkozó speciális szabályokat a gyermektartásdíj végrehajtására vonatkozó szabályok körében mutatom be.

VII. A gyermektartásdíj végrehajtása

A bírósági végrehajtást a Vht. 10. § értelmében végrehajtható okirattal kell elrendelni. A Vht. 10. § a) - f) pontjában sorolja fel a végrehajtható okiratok körét. Magyar bíróság által megállapított gyermektartásdíj Magyarországon történő végrehajtása jellemzően a következő végrehajtható okiratok kiállításával indulhat:

- a bíróság végrehajtást elrendelő letiltó, illetve átutalási végzése,
- a bíróság végrehajtást elrendelő közvetlen felhívást tartalmazó határozata,
- végrehajtási lap

A végrehajtás Vht. 13. § (1) bekezdése szerinti általános feltételei a gyermektartásdíj végrehajtása körében is irányadók:

- a végrehajtandó határozat marasztalást tartalmazzon,
- jogerőre emelkedett vagy előzetesen végrehajtható, és
- a határozatban megállapított teljesítési határidő letelt.

A gyermektartásdíj iránti követelés a Pp. 362. § (1) bekezdés a) pontja alapján előzetesen végrehajtható követelés, a bíróság a határozatát - gyermektartásdíjban marasztaló részében - a fél kérelme hiányában is, hivatalból köteles fellebbezésre tekintet nélkül előzetesen végrehajthatóvá nyilvánítani.

A végrehajtás elrendelése iránti nemperes eljárás kérelemre indul, amely nem kontradiktórius jellegű. A bíróság a végrehajtási kérelmet elbírálása előtt nem küldi meg az adósnak, az adós a végrehajtás elrendelés előtt nem tehet a kérelemre észrevételt. A bíróság a végrehajtás általános feltételeit a rendelkezésre álló adatok alapján vizsgálja. A végrehajtandó határozat alapján nem

okoz gondot annak megállapítása, hogy az marasztalást tartalmaz vagy sem, ahogyan a jogerő beállta, illetve az előzetes végrehajthatóság kérdése sem lehet vitás. A teljesítési határidő letelte naptárilag kiszámítható, azonban az önkéntes teljesítés hiánya kérdésében a bíróság csak a végrehajtást kérő által előadottakra hagyatkozhat. Ha az adós igazolja a végrehajtás elrendelése előtti önkéntes teljesítését, és erre hivatkozással azt állítja, hogy nem álltak fenn a végrehajtás elrendelésének feltételei, az erre alapított végrehajtás elrendelésével szembeni jogorvoslata⁴² nem lehet eredményes, mivel teljesítése a végrehajtás elrendelésének feltételein túlmutató körülmény, amely a végrehajtási kérelem elbírálása során nem értékelhető, a végrehajtás elrendeléséről intézkedő bíróságnak nem feladta a teljesítések és azok elszámolása helyességének a vizsgálata.⁴³ Ilyen esetben az adós a kötelezett végrehajtási eljárást megelőző vagy a végrehajtási eljárásból kívüli teljesítésének értékelésére szolgáló eljárások⁴⁴ indításával érheti csak el, hogy a végrehajtási eljárásban korábbi teljesítése elszámolásra kerüljön.

A gyermektartásdíj végrehajtása igen gyakran a bíróság közvetlen felhívást tartalmazó határozata vagy letiltó végzés útján történik.

A Vht. 28. § (1) bekezdés értelmében a bíróság az olyan határozatában amellyel a munkabérben részesülő személyt tartásdíj fizetésére kötelezte, a munkáltatót egyúttal közvetlenül felhívja arra, hogy a határozatban megállapított összeget vonja le, és fizesse ki a jogosultnak. Mindez a gyakorlatban úgy valósul meg, hogy a bíróság a tartásdíj fizetésére kötelező határozatának rendelkező részét lényegében soron kívül (a határozat meghozatalától számított 3 napon belül) megküldi a munkáltatónak, a munkáltató pedig köteles teljesíteni a határozatba foglaltakat.

A közvetlen felhívás más végrehajtható okiratokhoz képest két sajátos jellemzővel rendelkezik. Az egyik, hogy a végrehajtás elrendelésére ugyanabban eljárásban kerül sor, amelyben az anyagi jogi igényt elbírálják, ráadásul az anyagi jogi igény elbírálásával egyidejűleg. A másik különbség, hogy a kibocsátása független a felek szándékától, nem kérelemhez kötött, a Vht. 28. § (1) bekezdésének

⁴² Id. Vht. Negyedik Rész XV. Fejezet

⁴³ BH1997. 347.

⁴⁴ Id. a Vht. 41.§ szerinti eljárás és a Pp. 528. § szerinti Végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránt indított per

megszövegezéséből kitűnően a munkabérben⁴⁵ részesülő kötelezettel szemben a bíróság mérlegelés nélkül köteles a közvetlen felhívást kibocsátani.

A letiltó végzéssel a bíróság a végrehajtást kérő kérelmére akkor rendelheti el a végrehajtást, ha az adós munkabéréből kell a követelést végrehajtani. A Vht. 26. § alapján kizárólag letiltó végzéssel lehet behajtani a követelést, ha a végrehajtás tartásdíj behajtása iránt folyik és a munkabér végrehajtás alá vonható része (Vht. 65. § (1) és (2) bekezdés) az esedékes összeget fedezi.⁴⁶ Amennyiben az adós munkahelye, vagy más a rendszeres jövedelmét folyósító szerv a végrehajtást kérő előtt nem ismert, a végrehajtás elrendelését más végrehajtható okirattal kérheti. A letiltó végzés ellen a felek fellebbezhetnek, a fellebbezésnek azonban a Vht. 24. § (3) bekezdése szerint a követelés levonására és kifizetésére (tehát a végrehajtás foganatosítására) nincs halasztó hatálya.

A közvetlen felhívás és a letiltó végzés közös jellemzője, hogy önálló bírósági végrehajtó nem működik közre a végrehajtás foganatosítása érdekében. A Vht. 30.§ (2) bekezdése szerint a végrehajtás foganatosításával kapcsolatos intézkedéseket az első fokon eljáró bíróság köteles megtenni. Ha a végrehajtás közvetlen letiltással vagy letiltó végzéssel nem vezetett eredményre, a végrehajtást kérő más végrehajtható okirat, jellemzően végrehajtási lapot kiállítását kérheti. Erre az esetre a Vht. 31. § (1) és (2) bekezdése értelmében a végrehajtást kérő közvetlen letiltással vagy letiltó végzéssel megszerzett végrehajtási joga a végrehajtási lap kiállítását követően sem enyészik el, a korábbi végrehajtási eljárás nem szűnik meg, hanem a végrehajtást továbbiakban önálló bírósági végrehajtó foganatosítja. Ebben az esetben a végrehajtó nem csak a végrehajtási lapon szereplő követelést és a költségeket hajtja be, hanem a közvetlen felhívással vagy letiltó végzéssel indult eljárásban felhalmozódott tartásdíj hátralékot és költségeket is.

A bírósági végrehajtásban a végrehajtási lap a leguniverzálisabb végrehajtható okirat. A végrehajtás elrendelését követően a végrehajtást önálló bírósági végrehajtó foganatosítja, aki a követelés behajtása érdekében egyrészt minden olyan intézkedést megtehet, amelyeket a letiltó végzéssel (adós jövedelmének letiltása) és átutalási végzéssel (a pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt, jellemzően folyószámlán az adós rendelkezésére álló összeg végrehajtás alá vonása), mint külön végrehajtható

⁴⁵ munkabér alatt nem csak a munkabért, hanem lényegében valamennyi rendszeres juttatást is érteni kell - vö. Vht. 7. § (1) bekezdés

⁴⁶Dr. Bencze Lászlóné, im., 227. o

okiratokkal el lehet érni. Az önálló bírósági végrehajtó emellett lefoglalhatja és értékesítheti az adós vagyontárgyait.

A hátralékos gyermektartásdíj érvényesítésére vonatkozóan a Ptk. szabályaival egyezően a Vht. 14.§-a is 6 hónapos relatív időbeli korlátot alkalmaz. Eszerint tartásdíj behajtása esetén a végrehajtható okiratot a lejárt, 6 hónapnál régebbi tartásdíjrészletekre nézve akkor lehet kiállítani, ha a végrehajtást kérő valószínűsítette, hogy a tartásdíjhátralék az adós rosszhiszemű magatartására vezethető vissza, vagy annak érvényesítését alapos okból mulasztotta el. Míg a peres eljárásban a mulasztás véltensége, illetőleg a törvényes feltételeket ítéleti bizonyosság szintjét elérően kell bizonyítani, addig a végrehajtási eljárásban elegendő a feltételek fennállásának valószínűsítése. Emellett a végrehajtási eljárásban a peres eljáráshoz képest további nevesített kimentési ok, ha a mulasztás oka az adós rosszhiszemű magatartása. A mulasztás véltenségének valószínűsítése a bizonyításnál jóval kisebb kötelezettséggel terheli a végrehajtást kérőt. A valószínűsítés fogalmát és eszközeit jogszabály nem határozza meg, a valószínűsítés abban az esetben sikeres, ha a valószínűsített tény ezáltal hihetővé, érthetővé válik. A valószínűsítés eszköze elviekben a bizonyítási eszközökkel egyező lehet, a gyakorlatban a valószínűsítés jellemzően okirattal történik, de nem kizárt akár tanúkkal, kép- vagy hangfelvétellel vagy más alkalmas módon történő valószínűsítés sem.

Az adós rosszhiszemű magatartásával, mint az igényérvényesítés elmulasztásával összefüggésben felmerülő kimentési okkal kapcsolatban nem elegendő annak valószínűsítése, hogy az adós a kötelezettségét önkéntesen nem teljesíti.⁴⁷ Az adósi fenyegetés vagy hitegetés a végrehajtási eljárásban is sikeres kimentési ok lehet. Ezzel szemben a végrehajtási eljárásban nem lehet alapos a kimentés arra való hivatkozással, hogy az adós ismeretlen helyen tartózkodik, egyrészt azért, mert az adós lakóhelyét a Vht. 11. § (2) bekezdés a) pontja szerint nem kötelező a végrehajtási kérelemben megjelölni, másrészt a végrehajtó rendelkezik mindazon eszközökkel és jogszabályi felhatalmazással, amelyek az adós tartózkodási helyének, jövedelmének és vagyonának felkutatásához szükségesek. Ugyanezen oknál fogva alkalmatlan kimentésre annak állítása, hogy a végrehajtást kérő azért késlekedett a végrehajtási kérelem előterjesztésével, mert tudomása szerint az adós korábban nem rendelkezett jövedelemmel vagy vagyonnal, így az eljárás eredménytelen lett volna. Az adós részvétele, közreműködése a végrehajtási eljárásban nem szükségképpen, amennyiben tartózkodási

⁴⁷ B. Korek Ilona; Balogh Olga; Császi Ferenc; Juhász Edit: A Bírósági Végrehajtás, HVG-Orac, Budapest, 2009., 51. o.

helye a végrehajtó előtt ismeretlen marad, akkor a végrehajtó az adósnak a Vht. 46. § (1) bekezdése alapján ügygondnokot rendel és fellelhető vagyonára távollétében is lefolytatja a végrehajtási eljárást.

A feleket a végrehajtást megelőző eljárásban megillető költségfeljegyzési jog a Pp. 97. § (1) bekezdése értelmében a végrehajtási eljárásban is megilleti, így az eljárás kezdeményezésekor az eljárás illetékét előlegezni nem szükséges, az eljárási költségeket a végrehajtó a főköveteléssel együtt hajtja be.

VIII. Összegzés

Dolgozatomban bemutattam a gyermektartásdíj jogintézményét, a statisztikai adatok tükrében annak jelentőségét és a rokontartás rendszerében való elhelyezkedését. Ezen túlmenően részletesen elemeztem a gyermektartásdíj megállapítása során értékelendő szempontokat, az eljárási kérdéseket és az igényérvényesítés határidejét, végül a gyakran mellőzött végrehajtási kérdéseket tekintettem át. Ezáltal a dolgozat átfogó képet nyújt a gyermektartásdíj jogintézményéről, az igény érvényesítésének folyamatától a gyermektartásdíj meghatározásán át egészen a végrehajtással bezárólag.